

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
21/2009 vp**

**Valtioneuvoston selonteko: Maaseutu ja hyvin-
voiva Suomi: Valtioneuvoston maaseutupoliitti-
nen selonteko**

Maa- ja metsätalousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 27 päivänä toukokuuta 2009 lähettäessään valtioneuvoston maaseutupoliittisen selonteon Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi (VNS 5/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi maa- ja metsätalousvaliokuntaan samalla päättänyt, että muut erikoisvaliokunnat voivat halutesaan antaa lausuntonsa maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- maaseutuylitarkastaja Kirsi Viljanen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Kimmo Ruth ja ylitarkastaja Jukka Saarinen, työ- ja elinkeinoministeriö

- lainsäädäntöneuvos Jyri Inha, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Rainer Salonen ja tarkastaja Harri Uusnäkki, liikenne- ja viestintäministeriö
- professori Hannu Katajamäki, Vaasan yliopisto
- johtaja Kaarina Knuuti, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- pääsihteeri Risto Matti Niemi, Suomen Kylätoiminta ry
- hallituksen puheenjohtaja Mikko Lindell, Suomen Maaseutumatkailuyrittäjät ry
- hankepäällikkö Tuulikki Huusko ja asiantuntija Matti Stenroos, Woodpolis.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Monimuotoinen maaseutu menestystekijänä

Maaseutu ja siellä asuvat ihmiset ovat olennainen osa suomalaista yhteiskuntaa ja keskeinen tekijä Suomen menestyksen ja kilpailukyyn rakentamisessa. Jotta maaseudun kaikki voimava-

rat saadaan vauhdittamaan suomalaisen yhteiskunnan kehitystä ja kilpailukykyä, tarvitaan vahvaa kansallista maaseutupoliittikkaa, jonka tavoitteena on kehittää monimuotoisten toimintojen kokonaisuudesta koostuva uudenlainen maaseutu.

Maaseutua ei pidä jättää markkinavoimien, EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tai suhdanne-

luonteisten projektien armoille. Jotta maaseudulle kehitty monipuolinen elinkeinorakenne ja toimivat työmarkkinat, tarvitaan kokonaisvaltaista maaseutupolitiikkaa ja sitä tukevia poliittisia päätöksiä niin aluehallinnolta ja kunnilta kuin hallitukselta ja eduskunnaltakin.

Maaseutuvaikutusten arviointi on tärkeä työväline, jolla maaseudun näkökohdat ja maaseudun asukkaiden tarpeet tuodaan mukaan päätöksentekoon. Ministeriöt tulee velvoittaa arvioimaan talousarvioesitystensä, suunnitelmiensa ja säädösesitystensä vaikutuksia erilaisten maaseutualueiden asukkaiden, yritysten ja kansalaisjärjestöjen näkökulmasta.

Monimuotoisen maaseudun kehittäminen edellyttää maaseudun väestön osaamisen monipuolistamista ja parantamista. Aikuiskoulutuksen kokonaisuudistusta pohtinut työryhmä asetti viime keväänä antamassaan väliraportissa tavoitteeksi, että 60 % aikuisväestöstä eli 18–64-vuotiaista osallistuisi vuosittain johonkin osaaamista parantavaan koulutukseen. Tällä hetkellä osallistumisaste aikuiskoulutukseen on noin 52 % ja osallistuminen jakautuu varsin epätasaisesti. Mitä vähemmän henkilöllä on pohjakoulutusta, mitä epävakaampi hänen työmarkkina- asemansa on ja mitä matalammalla hän on työelämän hierarkiassa, sitä epätodennäköisempää hänen osallistumisensa aikuiskoulutukseen on. Maaseutualueilla osallistumisaste on 47 % ja kaupungeissa 54 %. Maatalousyrittäjistä noin 42 % osallistui vuonna 2006 aikuiskoulutukseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että maaseutupolitiikassa kiinnitetään erityistä huomiota keinoihin, joilla maaseutuväestön koulutustaso ja osaamista saadaan parannettua.

Erityinen haaste uudelle maaseutupolitiikalle on löytää keinot luoda maaseudulle nuoria naisia kiinnostavia työpaikkoja. Heidän työmarkkinansa ovat tähän asti jääneet varsin vähälle huomiolle, mikä on näkynyt monien nuorten naisten muuttona maaseudulta kasvukeskuksiin.

Maahanmuuttajat ovat merkittävä voimavara maaseudun kulttuurisessa, sosiaalisessa ja taloudellisessa kehityksessä. Maahanmuuttajat voivat tuoda alueelle uudentyyppistä kulttuuri- ja yritystoimintaa, helpottaa työvoiman saatavuut-

ta ja tasapainottaa alueen ikärakennetta. Maaseutupolitiikassa tulee panostaa sellaisten toimintakulttuurien luomiseen ja levittämiseen, joilla helpotetaan maahanmuuttajien kotoutumista, erilaisuuden kohtaamista ja kansainvälisten vaikutteiden vastaanottamista sekä synnyttään luottamusta maahanmuuttajien ja kanta- väestön kesken.

Tasa-arvoiset palvelut myös haja-asutusalueille

Selonteon mukaan tavoitteena on huolehtia julkisten palvelujen saatavuudesta alueen väestötiheydestä ja etäisyyksistä riippumatta. Tästä haasteesta pyritään selviytymään muun muassa kehittämällä yhteispalvelupisteitä ja hyödyntämällä pyörillä kulkevia palveluja ja uutta tekniikkaa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että julkiset palvelut turvataan myös harvaan asutuilla alueilla asuville, ja puoltaa toimia uusien toimintatapojen kehittämiseksi ja niiden käyttöönoton helpottamiseksi.

Hallinnon tehostamisessa ja palvelurakennemuutoksissa on katsottu tietynsuuruisen vähimmäisväkiluvun takaavan kansalaisten oikeudenmukaisen kohtelun ja tehokkaan hallinnon. Väestöpohja-ajattelu sopii kuitenkin huonosti Suomen kaltaiseen maahan, jonka pinta-ala on suuri, mutta väestöä vähän. Väestön epätasaisen jakautumisen seurauksena sama väkimäärä kertyy hyvin erisuuruisilta alueilta, ja hallintoalueiden laita-alueiden etäisyydet palvelupisteisiin vaihtelevat suuresti. Erityisen pitkiksi asiointimatkat venyvät harvan asutuksen maaseudulla.

Hallinto- ja palvelurakennemuutosten lähtökohdaksi tulisikin väestöpohjan ohella ottaa maantiede ja miettiä, miten kansalaisten arjen sujuvuus ja turvallisuus pystytään kullakin alueella turvaamaan. Todellinen tasa-arvo edellyttää räätälöityjä ratkaisuja, joilla väestön epätasainen jakaantuminen otetaan huomioon ja huolehditaan siitä, että viranomaisilla säilyy paikallistuntemus ja asukkaiden asiointimatkat pysyvät kohtuullisina. Oikeudenmukaisuutta ja kustannustehokkuutta voidaan kehittää kunnan

koosta riippumatta parantamalla poliittisten toimijoiden ja virkamiesjohdon osaamista.

Selonteossa painotetaan yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa ja pyritään turvaamaan maaseudun palvelut muuttuvien tuottamistapojen avulla. Valiokunta pitää yhteistyötä kylätoimikuntien ja muun kolmannen sektorin kanssa tärkeänä ja painottaa kolmannen sektorin toimijoiden toimintaedellytysten pitkäjänteistä turvaamista. Valiokunta pitää tärkeänä, että kuntalaisille turvataan laadukkaat peruspalvelut asuinpaikasta riippumatta.

Hyvät liikenne- ja tietoliikenneyhteydet kaikille

Maaseudulla asuville ja kaupunkilaisille tulee turvata yhdenvertaiset mahdollisuudet asua, opiskella, tehdä työtä, yrittää ja osallistua kansalaistoimintaan.

Monet yhteiskunnan toiminnot perustuvat nykyisin tehokkaille tietoliikenneyhteyksille. Syrjäseutujen kunnilla ei ole varaa kustantaa tietoliikenneyhteyksien rakentamista kunnan harvaan asutuille laita-alueille. Valtion tuleekin viime kädessä turvata riittävän nopeiden ja toimintavarmojen tietoliikenneyhteyksien saatavuus kaikkialla, myös kaikkein syrjäisimmillä seuduilla.

Ilmastotavoitteiden saavuttamisen kannalta on tärkeää vähentää työmatkaliikennettä edistämällä hyvien tietoliikenneyhteyksien hyödyntämiseen perustuvaa etätyötä. Jotta maaseudulla voidaan asua, käydä työssä ja harjoittaa yritystoimintaa, tarvitaan hyvin toimiva tie- ja raideverkosto, jonka ylläpitämiseen ja kehittämiseen tulee ohjata riittävästi varoja. Maaseudulla asuu ja vieraillee huomattava määrä henkilöitä, joilla ei ole käytettävissään autoa tai ajokorttia. Saatavuuden parantamiseksi sekä työssäkäyntiin ja asioimiseen liittyvien liikkumistarpeiden tyydyttämiseksi maaseudulle tarvitaan nykyistä toimivampia ja monipuolisempia julkisia liikennepalveluja.

Valiokunta katsoo, että valtion työpaikkojen alueellistaminen myös kasvukeskuksia pienemmille paikkakunnille on tärkeää. Virastojen ohella on mahdollista alueellistaa työtä, kuten

esimerkiksi Kansaneläkelaitos on tehnyt. Tämä on myös työntekijöiden kannalta hyvä tapa toteuttaa alueellistaminen, koska se ei edellytä työn perässä muuttamista.

Monipuolisen elinkeinorakenteen luominen

Uusiutuvan energian mahdollisuudet hyödynnettävä

Maaseudun elinkeinorakenteen kehittämiseksi on erittäin tärkeää ottaa käyttöön kaikki uusiutuvan energian tarjoamat mahdollisuudet. Hajautettu energiantuotanto on työllistävää ja turvallista. Se voi tuoda työtä ja toimeentuloa luke mattomille maaseudun asukkaille ja elvyttää näivettymässä olevia alueita ja yhteisöjä. Kun hajautetusti tuotettu energia saadaan yhteisen verkon kautta koko Suomen käyttöön, se edistää ilmastotavoitteiden saavuttamisen ohella myös energian saatavuutta ja huoltovarmuutta.

Maaseudulla on mahdollista kehittää hajautetun energiantuotannon maailmanluokan teknologia- ja liiketoimintaosaamista. Sen avulla Suomeen voi syntyä sellaista kansainvälisesti kilpailukykyistä toimintaa, joka osaltaan nostaa Suomen uuteen nousuun meneillään olevan taantumän jälkeen. Tällainen kehitys ei kuitenkaan synny itsestään, vaan se tarvitsee toteutuakseen johdonmukaisia poliittisia päätöksiä, joilla Suomeen luodaan toimivat, hajautetusti tuotetun uusiutuvan energian kotimarkkinat.

Uusiutuviin energiamuotoihin liittyvä tuotekehitys ja uusien tuotteiden käyttöönotto luovat maaseudulle uusia mahdollisuuksia. Maaseudun kannalta erityinen merkitys on puuperäisen energian ja biokaasujen hyödyntämiseen liittyvällä kehitystyöllä.

Suomen metsäteollisuus on murroksessa ja monenlaisten muutosten kohteena. Paperi- ja kartonkiteollisuuden tuotantomäärät ja vientihinnat ovat laskussa, ja näyttää siltä, että massa- ja paperiteollisuuden nykytuotteiden tuotanto vähenee Suomessa edelleen. Massateollisuuden puun käytön ennustetaan vähenevän noin 38 prosentilla vuodesta 2007 vuoteen 2020. Tämä lisää merkittävästi mahdollisuuksia käyttää puuta energiantuotannossa. Kun otetaan huomioon

hintakehitys, joka on laskenut massa- ja paperiteollisuudessa puusta saatavaa jalostusarvoa samalla, kun energian hinta on noussut, puun jalostusarvo voi jo vuonna 2011 olla energiateollisuudessa parempi kuin massa- ja paperiteollisuudessa. Mitä tehokkaammin ympäristö- ja energiavoitteet välittyvät hintoihin, sitä lupavammalta puun energiakäyttö näyttää. Valiokunnan mielestä ainespuuta on ensisijaisesti pyrittävä ohjaamaan mahdollisimman korkean jalostusasteen tuotteisiin.

Valolle, lämmölle ja voimalle on runsaasti kysyntää jatkossakin niin kotimaassa kuin ulkomailla. Kun käytetään pitkälle jalostettua tehokasta teknologiaa, puulla voidaan tuottaa energiaa varsin vähäisin päästöin. Puun kysynnän lisääntyminen tuo maaseudulle puun korjuuseen ja kuljetukseen liittyvää työtä ja puun myyntituloja, mikä lisää maaseudulla asuvien toimeentulomahdollisuuksia.

Puun energiakäytön nopea lisääminen edellyttää panostusta teknologian kehittämiseen esimerkiksi investointitukien avulla. Lisäksi tarvitaan asennemuutosta ja poliittisia päätöksiä, joilla Suomen energiantuotannossa luodaan kasvutilaa ja otolliset olosuhteet laajamittaiselle puuenergiantuotannolle.

Puutuoteala ja laatumaatalous

Puutuotealan pitkän aikavälin näkymät ovat hyvät varsinkin, jos ilmastonmuutoksen ehkäisy vauhdittaa puurakentamista ja -sisustamista niin kotimaassa kuin koko Euroopassakin. Puutuotealan kehitystä voidaan edistää paitsi tukemalla rakentamisen ja sisustamisen uusien ratkaisujen syntymistä ja niihin liittyvää koerakennustointia myös luomalla toimivat kotimarkkinat esimerkiksi rakennusmääräyksiä kehittämällä ja ottamalla puutuotteet paremmin huomioon rakennusalan koulutus- ja neuvontatyössä. Puurakentamisen ja -sisustamisen piirissä toimii paljon pk-yrityksiä, jotka luovat työmahdollisuuksia maaseudulle. Uusia puutuotteita tulisikin kehittää yhdessä jo olemassa olevien pk-yritysten kanssa niin, että painopiste on sellaisissa tuotteissa, joiden valmistus tapahtuu kotimaassa.

Maatalous on edelleen keskeinen työllistäjä maaseudulla. Sen toimintaedellytyksistä huolehtiminen on välttämätöntä maaseudun kehittämiseksi ja huoltovarmuuden turvaamiseksi.

Lähi- ja luomuruoan suosiminen tukee ilmastotavoitteiden saavuttamista ja parantaa oman alueen pienyritysten toimintaedellytyksiä. Keskeisessä asemassa lähi- ja luomuruoan käytön edistämiseksi ovat oman alueen suurkeittiöt, joiden hankinnoissa olisi voitava suosia lähi- ja luomuruokaa. Lisäksi tulee luoda toimivat myynti- ja markkinointiketjut, jotka turvaavat tavallisille kuluttajille mahdollisuuden edistää oman alueensa työllisyyttä ja hyvinvointia tekemällä lähi- ja luomuruokaa suosivia valintoja.

Kaivostoiminta elpyy

Maailmanmarkkinoilla tapahtunut raaka-ainesten kysynnän kasvu ja sitä seurannut hintojen nousu ovat johtaneet kaivostoiminnan kannattavuuden paranemiseen. Tämä on näkynyt Suomessakin useina uusina kaivosprojekteina. Viime vuosina ovat käynnistyneet Kittilän kultakaivos ja Talvivaaran nikkelikaivos. Lisäksi on valmistella Soklin fosforikaivosprojekti ja Kolari-Pajalan kaivosprojekti, jonka on tarkoitus tuottaa rautaa, kuparia ja kultaa.

Kaivokset tuovat sijaintipaikkakunnilleen ja koko ympäröivälle alueelle runsaasti välittömiä ja välillisiä työpaikkoja. Ne merkitsevät yleensä myös alueen infrastruktuurin, kuten tie- ja rataverkon, kohentamista. Tärkeää on, että kaivosprojektiin ympäristövaikutukset selvitetään huolella ja hanke toteutetaan ympäristönäkökohdat huomioon ottaen niin, että alueen muut elinkeinot, kuten matkailu tai poronhoito, eivät vaarannu. Oikein toteutettuna kaivosprojekti voi toimia todellisenä piristysruiskeena koko seudun työllisyydelle ja elinkeinotoiminnalle. Verotulojen kasvu vahvistaa myös kuntataloutta ja turvaa siten julkisten palvelujen saatavuutta.

Maaseutualueiden työllisyystilanteen parantamiseksi on tärkeää, että kaivokset työllistävät mahdollisimman paljon niitä ympäröivän alueen työntekijöitä. Yhteistyössä kaivostoiminnan harjoittajien kanssa tulee huolehtia siitä, että ammatillista ja aikuiskoulutusta kehitetään niin,

että lähiseudulla on tarjolla osaavaa työvoimaa kaivostoiminnan tarpeisiin.

Matkailu ja vapaa-ajan asuminen

Matkailu siihen liittyvine palvelukokonaisuuksiineen tarjoaa paljon työmahdollisuuksia maaseudulle. Alueen erityispiirteiden huomioon ottaminen, luonto ja sen tarjoamat elämykset sekä paikallinen kulttuuri yhdessä matkailupalveluja tukevan monipuolisen yritysverkoston kanssa ovat maaseutumatkailun vahvuus ja kehittämisedellytys.

Tiestön kunto, julkisten liikennepalvelujen saatavuus ja toimivat tietoliikenneyhteydet ovat tärkeitä niin matkailuyrittäjille kuin vapaa-ajan asukkaillekin. Matkailijat ja vapaa-ajan asukkaat tuovat maaseutupaikkakunnille eloa ja auttavat pitämään yllä paikallista yritystoimintaa ja palveluja. Matkailijoita varten luodut palvelut monipuolistavat maaseudun palvelutarjontaa ja lisäävät siten myös paikallisten asukkaiden kuntoilu- ja muita vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Vapaa-ajan asukkaiden tarpeiden tyydyttämiseksi on maaseudulle syntynyt uutta pienimuotoista yritystoimintaa, kuten vapaa-ajan kiinteistöjen valvontaan ja kunnossapitoon liittyviä talonmiespalveluja.

Hoiva-ala työllistää

Hoiva-ala tarjoaa maaseudulla mahdollisuuksia luoda uutta pk-yritystoimintaa, jonka vahvuutena ovat osaava henkilökunta, paikallisuus, kodinomaisuus ja joustavuus. Se on maaseutumaisissa kunnissa merkittävä työllistäjä. Suoran työllistämisen lisäksi se tukee alueen muuta yri-

tystoimintaa ostamalla oman alueen tuotteita ja paikallisten yrittäjien kuljetus-, kampaamo- ja muita hyvinvointipalveluja.

Maaseudulla toimivissa hoiva-alan yrityksissä tarvitaan monipuolista ammattitaitoa ja ammattirajat ylittävää osaamista. Tällaisten moniosaajien kouluttamista esimerkiksi näyttötutkintojen ja aikuiskoulutuksen avulla tulee lisätä.

Joustava työvoimapolitiikka tukee maaseudulla asumista

Maaseudulla on tarjolla paljon kausiluonteisia töitä. Monilla työura koostuukin lyhyiden, määräaikaisten työsuhteiden, yrittäjyyden ja työttömyysjaksojen vuorottelusta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että työttömyysturvajärjestelmää kehitetään nykyistä joustavammaksi niin, että se mahdollistaa sujuvat siirtymät yrittäjyyden, palkkatyön ja työttömyyden välillä ilman, että seurauksena on korvauksettomia jaksoja ja epävarmuutta toimeentulosta. Järjestelmän tulee kannustaa ja tukea hakeutumista myös lyhytaikaisiin, kausiluonteisiin töihin. Tämä edellyttää muun muassa työttömyysturvajärjestelmän selkiyttämistä ja siihen liittyvän byrokratian vähentämistä sekä soviteltua päivärahaa koskevien säännösten yksinkertaistamista.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että maa- ja metsätalousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

TyVL 21/2009 vp — VNS 5/2009 vp

Helsingissä 10 päivänä marraskuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Arto Satonen /kok	Jari Larikka /kok
vpj.	Jukka Gustafsson /sd	Markus Mustajärvi /vas
jäs.	Hannakaisa Heikkinen /kesk	Sanna Perkiö /kok
	Anna-Maja Henriksson /r	Paula Sihto /kesk
	Arja Karhuvaara /kok	Katja Taimela /sd
	Johanna Karimäki /vihr	Tarja Tallqvist /kd
	Merja Kuusisto /sd	Kimmo Tiilikainen /kesk
	Merja Kyllönen /vas	Jyrki Yrttiaho /vas.
	Esa Lahtela /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.